

Bedrijvendynamiek in Nederland:
starten, stoppen en snel doorgroeien.

Verlag van het EIM Beleidscafé gehouden op 8 december 2005 in Pulchri Studio (Den Haag).

Gespreksleider: Yvonne Prince, directeur EIM bv.

Meer en beter ondernemerschap is een belangrijk punt op de economische agenda van Nederland. Nieuw ondernemerschap is een essentiële bron van economische groei. Hoe staat het met de Nederlandse bedrijvendynamiek, met starters, stoppers en snelle groeiers? En welke inzichten vanuit de onderzoeks-, beleids- en bankenwereld helpen hen op weg?

Drie experts gaven hierop hun visie die uitmondde in een stelling voor discussie:
Wim Verhoeven (accountmanager Ondernemerschap en Bedrijfsontwikkeling EIM)
Thijs Woudstra (clusterhoofd Directoraat-generaal Ondernemen en Innovatie EZ)
Wim Boonstra (hoofd Kennis en Economisch Onderzoek Rabobank)

Op basis van de rapportage 'Bedrijvendynamiek in Nederland: goed of slecht?'¹ lichtte Wim Verhoeven toe waarom dynamiek goed voor de economie is:

- tweederde van bruto werkcreatie komt van jonge bedrijven
- productiviteitsstijgingen komen vooral van jonge bedrijven
- door opheffingen wordt kapitaal efficiënter ingezet
- jonge bedrijven prikkelen bestaande bedrijven om concurrerend en innovatief te zijn
- meer starters leidt niet echt tot een veel lagere overlevingskans
- starters brengen maatschappelijk meer op dan ze kosten

In Nederland² zijn steeds meer startende ondernemers. In 2005 startten 75.000 ondernemers een nieuw bedrijf, meer dan ooit tevoren. Het aantal startende ondernemers groeide in de laatste jaren sterk: in 2003 waren het er 54.000, in 2004 65.000 en eind oktober 2005 ruim 58.000. De verwachting is dat eind 2005 75.000 nieuwe ondernemers zich hebben ingeschreven bij de Kamer van Koophandel. Vrouwen en starters van buitenlandse origine vormen een steeds groter aandeel. Het aantal vrouwen is de laatste 5 jaar gestegen van een kwart naar een derde van het aantal nieuwe ondernemers. Van starters van buitenlandse origine registreerde de Kamer van Koophandel er in 2004 een kleine 13.000. Eind oktober 2005 zijn dat er al 12.000.

Van links naar rechts: Wim Verhoeven, Thijs Woudstra en Wim Boonstra.

¹ (zie <http://www.eim.net/pdf-ez/M200509.pdf>)

² (zie <http://www.ez.nl/content.jsp?objectid=35982>)

Wim Verhoeven's stelling: Er zijn meer starters nodig, 75.000 starters in 2010!

Thijs Woudstra lichtte de stand van zaken en uitdagingen voor de toekomst rond het ondernemersbeleid toe. Is Nederland een Ondernemersland? De houding ten opzichte van het ondernemerschap (ook onder studenten) blijft Europees sterk achter. Ook het percentage snelle groeiers blijft internationaal achter. Het aantal faillissementen stijgt sterk, maar is internationaal gezien relatief laag. Woudstra benadrukte dat de kwaliteit van ondernemerschap essentieel is, net als voldoende voorlichting, startend in het onderwijs. De doelstelling van het ondernemersbeleid is te streven naar een toename van het aantal ondernemers en naar een verhoging van de kwaliteit van de ondernemers. De beleidsmatige inspanningen werden aan de hand van de Voortgangsrapportage 2005 *Meer actie voor ondernemers*³ uiteengezet. Woudstra benoemde de volgende uitdagingen:

- Kwaliteit ondernemerschap
- Groeifinanciering
- Coaching
- Aansluiting onderwijs/ondernemerschap
- Ondernemerspleinen
- Verhogen flexibiliteit
- Versoepeling regelgeving
- Vergemakkelijken overstap werknemerschap-ondernemerschap
- Maatwerk voor doelgroepen

Hij beschreef het ondernemersbeleid als een pendule tussen enerzijds stimuleren en anderzijds het versoepelen van regels en gaf daarmee zijn stelling vrij baan:

Thijs Woudstra's stelling: Er bestaat geen optimaal ondernemersbeleid

Gespreksleider: Yvonne Prince

³ (zie <http://appz.ez.nl/publicaties/pdfs/050I32.pdf>)

Wim Boonstra belichtte het samenspel van bedrijvendynamiek en financiering. Hoe denkt men aan Nederlandse borreltafels over de rol van banken? Juist: "Banken geven je een paraplu als de zon schijnt en willen deze weer terug hebben als het gaat regenen" Dus: "Als startende ondernemer heb je van een bank weinig goeds te verwachten"

De feitelijke situatie is echter anders. Op de startersmarkt zoekt slechts één op de vijf starters vreemd vermogen. Slechts 10% trekt een bancaire lening aan, veelal onder 25.000 euro. Vaak volstaat een eenvoudig krediet op betaalrekening. Bij het MKB is waar te nemen dat steeds meer bedrijven shoppen tussen banken, veel bedrijven relaties met meerdere banken onderhouden en slechts 6% van de kredietaanvragen uiteindelijk niet gehonoreerd wordt. Voor snel groeiende, met name jonge bedrijven is de situatie problematischer.

Banken zijn tamelijk risicomijdend. Dat moeten zij ook wel zijn, want zij werken met het geld van anderen (spaarders, beleggers). Starters en snelle groeiers vormen gezien vanuit de bank een categorie met een hoog risico. Zij hebben weinig historie, zijn niet transparant, hebben een relatief hoog faillissementsrisico, geen of weinig zekerheden en soms een grote financieringsbehoefte. Boonstra ziet de oplossing voor deze knelpunten in een aantal maatregelen zoals speciale starterskredieten (al of niet met staatsgarantie), een betere ondersteuning van het management (steun bij opstellen businessplan, versterking management) en de verstrekking van risicodragend vermogen (innovatieprijzen, participatiemaatschappijen, koppeling netwerken). Zijn stelling luidt:

Wim Boonstra's stelling: De financiering van startende en snelgroeiende ondernemingen is in Nederland goed geregeld

Van links naar rechts: Wim Boonstra, Wim Verhoeven en Jan van der Linden.

Discussie

Jan van der Linden (EIM) stelt de eerste vraag aan Verhoeven: Als er bruto maar genoeg starters zijn, komt het dan vanzelf goed, of moet er meer geregeld worden voor een beter netto-effect?

Wim Verhoeven antwoordt: Veel starters zijn absoluut goed voor de economie. Starters leren van elkaar. Er ontstaat concurrentie, dat prikkelt tot innovatie. De kwaliteit krijgt een impuls. Goede starters zijn beter dan de stoppers. Ook als starters stoppers uit de markt drukken is dat goed voor de economie.

Roy Thurik (hoogleraar economie aan de Erasmus Universiteit) maakt zich zorgen. De 75.000 starters in 2010 halen we gemakkelijk, als ons maar niet overkomt wat Portugal overkomt. De gehele Portugese industrie is in korte tijd weggevaagd door Brazilië, India en China. Als er bij ons niet ontzettend veel gebeurt zijn wij de volgende in de rij. Als onze industrie hetzelfde overkomt wat de Portugese nu meemaakt, dan staan zelfs 100.000 starters in 2010 onder druk, het zijn dan starters die wel moeten omdat er niets anders is te doen. Het draait nu om de 'competitiveness of nations': Waarin zijn landen competitief en waarin niet? Nu zijn kleine bedrijven minder productief dan grote. Toch moeten we veel kleine bedrijven hebben. Zij leren van elkaar en maken de grote innovatief.

Thijs Woudstra: Starters in Nederland houden de zaak scherp, ook wat productiviteit betreft. De arbeidsproductiviteit ligt vergeleken met de VS en de UK significant hoger in Nederland.

Wim Boonstra: De Nederlandse concurrentiepositie is internationaal gezien ijzersterk. Nederland is een van de weinige industrielanden met een overschot op de handelsbalans. Ons land staat er goed voor en de Chinezen investeren hier.

Het lagelonenbeleid heeft gewerkt de laatste jaren, maar het is toch een defensief beleid dat de middelmaat in stand houdt. Men zet in op behoud van oude banen in plaats van op het scheppen van nieuwe banen. Het is fout beleid. Er moet differentiatie zijn in beloning tussen verschillende bedrijfstakken. Wat productiviteit betreft scoort Nederland hoog. De productiviteit per uur in Nederland behoort tot de hoogste in de wereld. Dit is vooral terug te voeren op de chemie.

Frits Germs (ministerie van LNV): Het ondernemersbeleid (landbouw en veeteelt) moet gerelateerd worden aan het beleid en de regels van de buurlanden. In dit ondernemerschap telt dieren- en mensenwelzijn. We willen ons erop richten hoe een ondernemer optimaal kan opereren, maar we zijn niet autonoom. We kunnen niet alles beïnvloeden.

Thijs Woudstra: Voor ondernemerswelzijn is er de Arbowetgeving.

Wim Boonstra: De overheid kan wel een aantal dingen doen voor goed ondernemerschap. De kwaliteit van het onderwijs is een factor. Ondernemen moet wel leuk zijn. De overheid moet bestendig zijn met regelgeving. De regelgeving moet voor lange tijd geldig zijn. Het regels in gang zetten en weer terugdraaien en dan weer nieuwe regels, dat werkt niet. De overheid moet innovatie afdwingen waarmee je de wereldmarkt opkunt.

Kees Verbeek (Provinciale Staten Zuid-Holland): De overheid moet stappen ondernemen om een positief beeld te creëren bij jonge mensen over ondernemerschap.

Thijs Woudstra: Dit gebeurt al. Er gaan ondernemers naar scholen om voor de klas te staan. Scholieren kunnen stage lopen in ondernemingen. Het onderwijs moet zelf wat ondernemender worden.

Kees Verbeek: Nederland scoort slecht wat jonge starters betreft. In de VS zijn de starters jonger, de animo om ondernemer te worden is daar groter en men is creatiever. En wat is ondernemen anders dan creatief en innova-

tief bezig zijn? Maar bij ons wordt het verschil tussen werknemer en ondernemer ook kleiner. Van werknemers wordt ook steeds meer eigen initiatief verwacht.

Rinze Zonneveld (ministerie van EZ): De aansluiting van de arbeidsmarkt op de universiteit laat te wensen over. Als je voor een groep van tachtig studenten staat en vraagt wie een onderneming wil starten na zijn studie, dan steken er hoogstens vier hun hand op. De stelling 3 van Boonstra: 'De financiering voor startende ondernemers is goed geregeld', wil hij aanvullen met de bijzin 'maar niet goed genoeg'. De financiering is niet goed genoeg voor de onderkant van de markt, kleiner dan 25.000 euro, en ook is er een probleem bij de snelgroeende bedrijven.

Wim Boonstra: Met die bijzin kan ik leven, zeker wat de snelgroeende bedrijven betreft. Deze bedrijven hebben veel geld nodig. Banken kunnen het risicoprofiel dat zij hebben niet goed behandelen en dit geeft de problemen. Banken willen het risico wel delen met de staat. Banken kunnen het risico beter inschatten dan de overheid maar willen het niet alleen dragen. De staat zou subsidies kunnen geven. Voor starters en snelgroeiers is er een aanvullend instrumentarium nodig.

Wim Verhoeven: Ook bij allochtone bedrijven is het vaak niet goed geregeld.

Wim Boonstra: Dat is een moeilijke groep. Werken met banken is ingewikkeld als de communicatie moeizaam verloopt. Ze komen vaak niet eens. Taal- en cultuurverschillen maken dat zij aan onderlinge financiering doen.

Frank Meeuwssen (Bedrijfschap Horeca en Catering): Er is een verschil tussen starters die een onderneming beginnen en starters die als vakman beginnen. Deze laatsten missen vaak de adequate kennis om een bedrijf op te starten; de vereiste kwaliteiten voor ondernemerschap zijn te hoog. En wanneer ze een bedrijf hebben vinden ze het niet leuk omdat ze niet alleen met hun eigen vak bezig kunnen zijn maar minstens twee dagen per week aandacht moeten besteden aan regels, eisen, verordeningen etc. Allochtonen starten vaak als vakman.

Wim Verhoeven: Dit probleem is nog niet zo in kaart gebracht. Wat wel duidelijk is, is dat veel ondernemingen niet willen groeien vanwege al die gestelde eisen die u net noemde. Men wil dan geen werknemers. Als er minder belemmeringen zouden zijn, konden starters doorgroeien en dat zou goed zijn voor onze economie.

Doekele Haagsma (ministerie van LNV): Als ik dit zo beluister denk ik dat we een groot probleem hebben. Starters zijn nodig voor werkgelegenheid en voor groei van de economie, maar het zit ons niet in de genen. Nederlanders worden liever ambtenaar. De gemiddelde leeftijd van de starter in Nederland is hoog, 36 jaar. Waar heeft dit mee te maken?

Wim Verhoeven: Wanneer iemand goede ideeën heeft als werknemer en er achter komt dat hij deze ideeën pas kan verwerkelijken als ondernemer, is dit een kwestie van groeiend besef. Daar gaat tijd overheen. Je moet in dit land de stap durven nemen, want anders dan in sommige andere landen wordt er hier op je neergekeken wanneer je mislukt. Hier moet je veel ervaring hebben voordat je start, in Amerika bijvoorbeeld is dat heel anders. En dan komen we weer bij het onderwijs. Dit moet zich meer richten op ondernemen, op creativiteit.

Wim Boonstra: Je moet het probleem ook niet groter maken dan het is, we zijn in Nederland uitermate goed geoutilleerd. Dat het met onze economie nu een aantal jaren iets minder is gegaan is niet structureel. We moeten de zaak enigszins in het perspectief van de lange termijn bekijken. Los van alle dingen die gezegd zijn en die waar zijn, is mijn stelling dat onze economie nog altijd zeer concurrerend is.

Wim Verhoeven: In vergelijking met het buitenland doen onze starters het absoluut niet slecht.

De conclusie die aan het eind van de discussie getrokken wordt is een bekende. Er ligt nog steeds een taak voor het onderwijs om ondernemen bekend en bemind te maken. Verder is de regelgeving niet optimaal: te veel en te veel wisselend.

Verslag: Hedda Maria Post en Julia Schmidt , Panteia, Zoetermeer.

Foto's: Last Picture Show, Den Haag